

HE 34/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain, metsästyslain 89 §:n ja kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi Metsähallituksen erävalvonnasta annettua lakia, metsästyslakia ja kalastuslakia.

Metsähallituksen erävalvonnasta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset erätarkastajan käskyvallasta ja esitutkinnan turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista. Lisäksi erätarkastajaan kohdistuva niskoittelu säädettäisiin rangaistavaksi. Lakiin tehtäisiin myös joitakin teknisiä tarkistuksia.

Metsästyslain ja kalastuslain sääntelyä muutettaisiin siten, että valvontaviranomaisella olisi nykyistä laajemmat oikeudet tarkastaa, että henkilön saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia.

Esityksen tavoitteena on tehostaa Metsähallituksen erävalvontaa sekä erityisesti metsästys- ja kalastuslainsäädännön noudattamista.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	3
2.1 Laki metsähallituksen erävalvonnasta	3
2.2 Kalastuslaki	6
2.3 Metsästyslaki	6
2.4 Nykytilan arviointi	7
3 Tavoitteet	8
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	8
4.1 Keskeiset ehdotukset	8
4.2 Pääasialliset vaikutukset	8
4.2.1 Vaikutukset perusoikeuksiin	8
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	8
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	9
5 Lausuntopalaute	9
6 Säännöskohtaiset perustelut	10
6.1 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta	10
6.2 Laki metsästyslain 89 §:n muuttamisesta	13
6.3 Laki kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta	13
7 Voimaantulo	14
8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	14
8.1 Yleistä	14
8.2 Henkilökohtainen koskemattomuus ja yksityiselämän suoja	15
8.3 Omaisuuden suoja	16
8.4 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate	16
8.5 Säätämisjärjestyksen arviointi	16
LAKIEHDOTUKSET	18
Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta	18
Laki metsästyslain 89 §:n muuttamisesta	21
Laki kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta	22
LIITTEET	24
RINNAKKAISTEKSTIT	24
Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta	24
Laki metsästyslain 89 §:n muuttamisesta	29
Laki kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta	30

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Laki metsähallituksen erävalvonnasta (1157/2005, jäljempänä *erävalvontalaki*) on annettu vuonna 2005. Laissa säädetään erävalvonnan tarkoituksesta, erävalvontatehtävästä, erävalvonnan organisoinnista, erävalvontaa suorittavien virkamiesten kelpoisuusehdoista, toimivaltuuksista ja valtuuksien käytön edellytyksistä sekä toiminnan valvonnasta.

Erävalvontalaissa on säädetty erätarkastajille useita tehtävän hoidon kannalta tarpeellisiksi arvioituja toimivaltuuksia, joihin sisältyy perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin puuttumista. Toimivaltuuksiin kuuluu muun muassa oikeus henkilöllisyyden selvittämiseen, turvallisuustarkastuksen tekemiseen, eräin edellytyksin henkilön kiinniottoon ja poikkeuksellisesti voimakkeiden käyttöön, suppean esitutinnan toimittamiseen sekä rikesakon määräämiseen ja rangaistusvaatimuksen antamiseen. Toimivaltasäännöksiin ei ole tehty merkittäviä muutoksia erävalvontalain voimassaoloaikana.

Erävalvonnan toimintaympäristö on muuttunut erävalvontalain säätämisen jälkeen. Valtion maille myönnettävien metsästys- ja kalastuslupien kysyntä on kasvanut samalla kun vaeltaminen, retkeily ja muu luonnossa liikkuminen on lisääntynyt. Poliisin voimavarat ovat keskittyneet kaupunkeihin ja taajamiin, minkä johdosta harvaan asutuilla alueilla erätarkastajien toimintaedellytysten merkitys on korostunut. Lisäksi metsästys- ja kalastuslainsäädännön kehitys aiheuttaa uusia valvontatarpeita. Muutosten myötä valvontaviranomaisten toimivaltuuksissa on havaittu puutteita, joiden korjaamiseksi maa- ja metsätalousministeriö on valmisteillut hallituksen esityksen.

Hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella 24.7.–18.9.2023. Määräaikaan mennessä lausuntoja saapui 21 kappaletta. Lausuntopalaute ja sen johdosta tehtyjä muutoksia käydään läpi tarkemmin luvussa 5 Lausuntopalaute. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa: <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM025:00/2023>

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Laki metsähallituksen erävalvonnasta

Erävalvontalain 1 §:n mukaan erävalvonnan tarkoituksena on edistää ja valvoa Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion alueiden käytön lainmukaisuutta sekä ennalta ehkäistä ja erävalvontaan kuuluvassa laajuudessa selvittää siihen liittyviä rikoksia.

Erävalvontalain 2 §:n mukaan erävalvonnalla tarkoitetaan:

- 1) metsästystä, kalastusta, luonnonsuojelua, luonnonvaraisten eläinten kohtelua, avotulentekoa ja roskaamista koskevien säännösten noudattamisen valvontaa;
- 2) maastoliikenteestä luontaiselinkeinoille, luonnolle ja sen yleiselle virkistyskäytölle sekä muulle yleiselle edulle aiheutuvien haittojen ehkäisemistä ja oikeutta liikkua maastossa moottorikäyttöisellä ajoneuvolla koskevien säännösten noudattamisen valvontaa;
- 3) kalastuksen ja muun elinkeinon, luonnon ja sen yleisen virkistyskäytön sekä muun yleisen edun suojelemista koskevien vesiliikennesäännösten noudattamisen valvontaa;

4) siten kuin ampuma-aselaissa (1/1998) säädetään, ampuma-aseita ja ampumatarpeita koskevien säännösten noudattamisen valvontaa.

Erävalvontaan kuuluu lisäksi Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion alueiden ja muun omaisuuden vartiointia. Erävalvontaan ei kuitenkaan kuulu Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain (1139/1994) ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonta.

Erävalvontalain 3 §:n mukaan erävalvontaa varten Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien yksikössä on virkasuhteessa olevia erätarkastajia. Kelpoisuusvaatimuksena erätarkastajan virkaan on poliisin perustutkinto ja perehtyneisyys erävalvontaan. Virkaan nimitettävän on oltava elämäntavoiltaan nuhteeton. Erätarkastajalla on hänen asemansa osoittava virkamerkki.

Erävalvontalain 4 §:ssä säädetään erävalvonnassa noudatettavista periaatteista. Erävalvontaan kuuluvat tehtävät on suoritettava asiallisesti, puolueettomasti ja sovinnohollisuutta edistäen. Tehtävästä ei saa aiheutua suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin erävalvonnan toteuttamiseksi on välttämätöntä. Tehtävän on oltava perusteltu suhteessa valvonnan tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarvioon vaikuttaviin seikkoihin. Erätarkastajan tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä saamaan valvonnan kohteena oleva noudattamaan lakia. Erätarkastaja voi luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voi johtaa kohtuuttomaan seuraukseen asian merkitys ja tavoiteltava tulos huomioon ottaen. Erätarkastajan on pidettävä virkamerkki mukana erävalvontaan kuuluvissa tehtävissä ja tarvittaessa tai vaadittaessa esitettävä se.

Erävalvontalain 5 §:n mukaan erätarkastajan on välittömästi ilmoitettava henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle. Muun toimenpiteen peruste on ilmoitettava niin pian kuin se on mahdollista toimenpidettä vaarantamatta.

Erävalvontalain 6 §:n mukaan erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa. Erätarkastajalla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilöllisyyden selvittämiseksi tarpeellisia tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon. Oikeus kiinniottamiseen on myös silloin, kun kiinniottaminen on välttämätöntä erävalvontaa koskevien säännösten vakavan rikkomisen jatkamisen estämiseksi ja kiinniottaminen on tekoon nähden oikeasuhteinen pakkokeino. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu tai kun vaaraa säännösten rikkomisesta ei enää ole. Hänet on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta tai luovutettava ilman aiheutonta viivytystä poliisille.

Erävalvontalain 7 §:n mukaan erätarkastajalla on 6 §:ssä tarkoitettun kiinniottamisen ja kulkuneuvon pysäyttämisen yhteydessä oikeus tarkastaa henkilö ja kulkuneuvo, jos se on välttämätöntä sen varmistamiseksi, että henkilöllä tai kulkuneuvossa ei ole aseita, esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle.

Erävalvontalain 9 §:n mukaan erätarkastajalla on 7 §:ssä tarkoitettussa turvallsuustarkastuksessa oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet sekä muut vaaralliset esineet ja aineet. Omaisuus on palautettava haltijalle tarkastuksen jälkeen, jollei hänen voida perustellusti epäillä päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle taikka jollei luovuttamiselle ole muuta laissa säädettyä estettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus, jota ei voida palauttaa haltijalle, on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua sen pois ottamisesta, luovutettava poliisille poliisilaissa (872/2011) tai, jos kysymys on ampuma-aseista tai ampumatarvikkeista, ampuma-aselaissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

Erätarkastajalla on kalastuslain (286/1982) mukaisesti oikeus ottaa talteen luvattomassa kalastuksessa käytetty pyydys ja vene tai muu kulkuväline, josta pyyntiä on harjoitettu, sekä luvattomasti pyydetty saalis taikka ryhtyä niiden osalta muihin kalastuslaissa säädettyihin toimenpiteisiin. Erätarkastajalla on metsästyslain (615/1993) mukaisesti oikeus ottaa talteen tai tehdä toimintakelvottomaksi luvattomaan metsästykseseen käytetty pyyntiväline. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa talteen luvattomasti metsästetty riistaeläin, joka metsästyslain mukaan tuomitaan valtiolle menetetyksi.

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun luonnonsuojelulain (9/2023) 130 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka 131 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 133 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekoväline on luovutettava poliisille ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Erävalvontalain 10 §:ssä säädetään voimakeinojen käytöstä. Jos erätarkastajaa estetään suorittamasta tässä laissa tarkoitettua virkatehtävää, erätarkastaja voi pyytää poliisilta tai rajavartiolaitokselta virka-apua. Jos poliisin tai rajavartiolaitoksen virka-apua ei ole olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa saatavissa, erätarkastajalla on yksittäisen valvontatehtävän suorittamiseksi, kun otetaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys sekä vastarinnan vaarallisuus, oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön kiinnittämiseksi ja esteen poistamiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina.

Jos voimakeinojen käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun erävalvontatehtävän suorittamiseksi on tarpeen. Ennen voimakeinojen käyttämistä erätarkastajan on, jos tilanne sen sallii, annettava valvontatoimenpiteen kohteelle varoitus voimakeinojen käyttämisestä, jos tämä ei muuten luovu lainvastaisesta toimenpiteestä taikka noudata erätarkastajan neuvoja, kehotuksia tai käskyjä. Rangaistusvastuun vapausperusteista säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja lievennysperusteista 7 §:ssä.

Erävalvontalain 11 §:n mukaan erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvaa yksittäistä tehtävää suorittaessaan oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja Metsähallituksen käytössä olevalla kulkuneuvolla sekä käyttää tässä laissa säädettyjä toimivaltuuksia, jos valvonnan kohteena oleva pyrkii estämään tehtävän suorittamista pakenemalla tai muuten siirtymällä pois Metsähallituksen hallinnassa olevalta alueelta taikka rikkomalla tai valmistautumalla rikkomaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja säännöksiä siten, että teon seuraus ilmenee tai todennäköisesti ilmenisi Metsähallituksen alueella. Erätarkastajan on kuitenkin vältettävä liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella, jollei liikkumiseen ole tehtävän suorittamiseen liittyvää pakottavaa syytä.

Erävalvontalain 13 §:n mukaan erätarkastaja toimittaa tässä laissa tarkoitetun rikosasian selvittämiseksi esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 2 §:ssä tarkoitetun suppean esitutkinnan, jos asia on yksinkertainen ja selvä eikä teosta ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Esitutkinnassa noudatetaan, mitä siitä erikseen säädetään.

Jos tutkinta vaatii suppeaa esitutkintaa laajempia tutkintatoimenpiteitä tai edellyttää jonkun saapumista erikseen pidettävään kuulusteluun taikka jos valvontatilanteessa on jouduttu turvautumaan voimakeinoin, tutkinta on viipymättä siirrettävä poliisin tehtäväksi. Erätarkastajan on kuitenkin huolehdittava esitutkinnan aloittamiseksi ja turvaamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä.

Erävalvontalaissa säädetään edellä mainittujen toimivaltuuksien lisäksi muun muassa erätarkastajan oikeudesta puhalluskokeen suorittamiseen (8 §) sekä rikesakon määräämiseen ja rangaistusvaatimuksen antamiseen (14 §).

2.2 Kalastuslaki

Kalastuslain 99 §:n mukaan kalastuslain noudattamista valvovat poliisi, rajavartiolaitos, kalastuslain 19 §:ssä tarkoitetut kalatalousviranomaiset, ne Metsähallituksen virkamiehet, joiden tehtävänä on kalastusasioiden hoitaminen, kalastuslain 103 §:n mukaisesti hyväksytty ja 107 §:ssä tarkoitetun valtuutuksen omaava kalastuksentralvoja sekä valtakunnan rajalla olevissa vesissä, Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä Tulli.

Kalastuslain 99 §:n 2 momentin mukaan kalastuksen valvonnasta Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion vesialueilla säädetään lisäksi Metsähallituksen erävalvonnasta annetussa laissa (1157/2005).

Kalastuslain 99 §:n 3 momentin mukaan kalastuksentralvoilla ei ole kuitenkaan toimivaltaa valvoa kaupallista kalastusta koskevaa Euroopan unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevan unionin lainsäädännön eikä sen toimeenpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön noudattamista.

Kalastuslain 108 §:n mukaan kalastuslain 99 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Kalastuslain 99 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa säilytetään kaloja tai rapuja. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain (39/1889) 48 a luvun 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Kalastuksentralvoilla on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin. Kalastuslain 99 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella ja kalastuksentralvoilla on oikeus tarkastaa kalastusta harjoittavan oikeus kyseiseen kalastukseen. Tarkastettuun pyydykseen on jätettävä tarkastuksen tekijän nimi ja yhteystiedot.

2.3 Metsästyslaki

Metsästyslain 88 §:n mukaan poliisin, rajavartiolaitoksen ja tulliviranomaisten sekä riistahallintolaissa tarkoitettujen metsästyksentralvojen tulee toimialueellaan valvoa, että metsästystä koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan. Valtion omistamilla alueilla lain noudattamista valvovat virkamiehet, joiden tehtäväksi valvonta säädetään tai määrätään. Lisäksi maanomistajalla ja metsästysoikeuden haltijalla on oikeus valvoa lain noudattamista alueellaan.

2.4 Nykytilan arviointi

Erätarkastajia on tällä hetkellä yhteensä 13 kappaletta. Yhden erätarkastajan keskimääräisen valvonta-alueen koko on noin miljoona hehtaaria. Valvonta-alueet ovat laajoja ja syrjäisiä, mistä johtuen niiden käytön valvonta on hankalaa, varsinkin kun huomioidaan erätarkastajien vähäinen lukumäärä.

Erävalvonnan toimintaympäristö on muuttunut erävalvontalain säätämisen jälkeen. Valtion maille myönnettävien metsästys- ja kalastuslupien kysyntä on kasvanut samalla kun vaeltaminen, retkeily ja muu luonnossa liikkuminen on lisääntynyt. Luonnollisesti samalla erävalvonnan tarve kasvaa. Poliisin voimavarat ovat keskittyneet kaupunkeihin ja taajamiin, minkä johdosta harvaan asutuilla alueilla erätarkastajien toimintaedellytysten merkitys on korostunut.

Metsästys- ja kalastuslainsäädännön kehitys aiheuttaa uusia valvontatarpeita, joista esimerkkinä ovat alati yleistyvät saalisilmoitusvelvollisuudet, saaliskiintiöt ja muut pyyntirajoitukset, jotka turvaavat riista- ja kalavarojen kestäväää käyttöä. Lisäksi uhanalaisten ja rauhoitettujen lajien suojelua on tehostettu esimerkiksi seuraamussääntelyn kautta. Nämä uudistukset ovat tärkeitä, mutta samalla on huolehdittava lainsäädännön noudattamisen valvonnasta. Valvontaviranomaisten toimivaltuudet eivät ole nykytilanteessa riittävällä tasolla.

Metsästyksessä ja kalastuksessa saalis laitetaan tavanomaisesti reppuun, laukkuun tai kassiin. Valvontaviranomaisella ei ole kuitenkaan oikeutta tarkastaa henkilön kantamuksia, vaikka saalista olisi saatu. Edes poliisi ei voi suorittaa ilman rikosepäilyä henkilöntarkastusta sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on mukanaan olevissa tavaroissa. Näin ollen tosiasiallista mahdollisuutta saaliin tarkastamiseen ei ole, mikä on erävalvonnan uskottavuuden kannalta ongelmallista. Kalastuslain 108 §:ssä säädetään valvontaviranomaisen ja kalastusvalvojan tarkastusoikeudesta, mutta sääntely mahdollistaa vain vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla olevan saaliin tarkastamisen sekä tietyin edellytyksin kuljetus- ja säilytystilojen tarkastamisen. Erävalvontalaissa tai metsästyslaissa ei ole vastaavaa sääntelyä.

Erävalvontalain 13 §:n 2 momentin mukaan erätarkastajan on huolehdittava esitutinnan aloittamiseksi ja turvaamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä, joihin säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan kuuluu myös tekopaikan ja -alueen tarvittava eristäminen. Erävalvontalaissa ei kuitenkaan säädetä selkeästi lain tasolla oikeudesta tekopaikan ja -alueen eristämiseen tai muutoinkaan esitutinnan turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista.

Esitutinnan turvaamisen kannalta on tärkeää, ettei tekopaikkaa sotketa taikka todisteita muutoin hävitetä. Metsästysrikosten yhteydessä saatetaan käyttää apuna puhelimia, koiratutkia, gps-laitteita, riistakameroita ja muita teknisiä laitteita, jotka usein sisältävät esitutinnan kannalta olennaisen tärkeää tietoa. Tiedot voidaan hävittää laitteelta, minkä vuoksi laitteen lyhytaikainen haltuunotto voi olla henkilön kiinnioton yhteydessä tarpeellista esitutinnan turvaamiseksi. Nykytilanteessa erätarkastajalla ei ole mahdollisuutta laitteen haltuunottoon.

Erävalvonnassa noudatettavien periaatteiden mukaan erätarkastajan tulee ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin pyrkiä saamaan valvonnan kohteena oleva noudattamaan lakia. Erävalvontalaissa ei kuitenkaan säädetä erätarkastajan käskyvallasta tai käskyjen noudattamatta jättämisen seuraamuksista, mitä voidaan pitää merkittävänä puutteena.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tehostaa Metsähallituksen erävalvontaa sekä erityisesti metsästys- ja kalastuslainsäädännön noudattamista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Metsästys- ja kalastuslain noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten tarkastusoikeutta laajennettaisiin. Samalla sääntely yhdenmukaistettaisiin metsästys- ja kalastuslain osalta. Esityksen mukaan viranomaisella olisi mahdollisuus tietyin edellytyksin tarkastaa, että henkilön mukana olevissa tavaroissa oleva saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Tarkastusta ei kuitenkaan saisi tehdä sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään.

Esityksen mukaan erätarkastajalla olisi rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä oikeus ottaa haltuunsa esine pakkokeinolaissa (806/2011) tarkoitettua takavarikointia tai laite-etsintää varten, jos asia ei siedä viivytystä. Erätarkastajalla olisi myös oikeus kieltää pääsy tietyille alueille, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutinnan turvaamiseksi. Toimenpiteistä olisi viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle.

Lisäksi säädettäisiin erätarkastajan käskyvallasta. Käytännössä erätarkastajan toimivaltuuksien käyttäminen edellyttää erilaisten täydentävien määräysten antamista. Erätarkastajalla olisi siten oikeus antaa tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään yksittäistapauksessa jokaista velvoittavia, erävalvontatehtävän toteuttamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Käskyjen ja kieltojen noudattamisen tehostamiseksi niiden laiminlyönti säädettäisiin rangaistavaksi.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset perusoikeuksiin

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Pykälän 2 momentin perusteluiden mukaan velvoite vaikuttaa ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (kts. HE 309/1993, s. 66).

Valvontaviranomaisten toimivaltuuksiin tehtävät muutokset lisääisivät tiettyihin luonnonvararikoksiin liittyvää kiinnijäämisriskiä merkittävästi. Sääntelyn ennaltaehkäisevä pelotevaikutus edistäisi erityisesti metsästyksen ja kalastuksen lainmukaisuutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä, mikä turvaisi ympäristöperusoikeuden (PL 20 §) toteutumista yhteiskunnassa. Toisaalta samalla puututtaisiin henkilön yksityiselämän (PL 10 §) ja omaisuuden suojaan (PL 15 §) sekä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (PL 7 §).

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Valvontaviranomaisten toimivaltuuksiin ehdotetut muutokset tehostaisivat erävalvontaa ja parantaisivat erityisesti Metsähallituksen erätarkastajien toimintaedellytyksiä.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia.

5 Lausuntopalaute

Hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella 24.7.–18.9.2023. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, BirdLife Suomi ry, eduskunnan oikeusasiamies, Kalatalouden Keskusliitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y., Metsähallitus, Paliskuntain yhdistys, Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, Saamelaiskäräjät, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund r.y., Suomen riistakeskus, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, Tulli ja WWF Suomi.

Määräaikaan mennessä lausuntoja saapui 21 kappaletta. Lausunnon antoivat sisäministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, rajavartiolaitos, Poliisihallitus, Metsähallitus, Suomen riistakeskus, Animalia ry, Eläinsuojeluasiamies, Kalatalouden Keskusliitto ry, Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, METO – Metsäalan Asiantuntijat ry, Paliskuntain yhdistys, Saamelaiskäräjät, Suomen eläinsuojelu ry SEY, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, Vesialueomistajain liitto VEALO ry sekä yksi yksityishenkilö.

Enemmistö lausunnonantajista piti ehdotettuja muutoksia kannatettavina ja perusteltuina. Ehdotusten katsottiin olevat tarpeellisia erävalvonnan parantamiseksi. Monissa lausunnoissa suhtauduttiin kuitenkin kriittisesti lakiehdotuksiin. Erävalvonnassa käytössä olevien toimivaltuuksien laajentaminen olisi monen lausunnonantajan mielestä ristiriidassa kansalaisten perusoikeuksien kannalta. Sekä lakimuutosten kannattajien että vastustajien keskuudessa nousi esiin toive riittävien henkilöresurssien turvaamisesta erävalvonnassa. Lausuntopyyntö, saadut lausunnot sekä tarkempi lausuntoyhteenveto löytyvät valtioneuvoston hankeikkunan julkisesta palvelusta osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella MMM025:00/2023.

Lausuntopalauteessa kiinnitettiin huomiota erätarkastajien alueellista toimivaltaa koskevaan esitysehdotukseen. Oikeusministeriö huomautti launnossaan, että ehdotus ei ole sopusoinnussa erävalvontalain tarkoituksen kanssa ja ehdotus ei siten vaikuta olevan mahdollinen, ellei sitten koko erävalvonnan tarkoitusta ehdoteta samalla muutettavaksi. Joissakin lausunnoissa huomautettiin ehdotuksesta aiheutuvista haitoista ja ehdotettiin keinoja, joilla haittoja voitaisiin lieventää.

Metsästys- ja kalastuslakiin ehdotetut valvontaviranomaisen tarkastusoikeutta koskevat säännösehdotukset saivat myös runsaasti palautetta lausunnonantajilta. Lausunnonantajista oikeusministeriö ja sisäministeriön poliisiosasto huomauttivat ehdotettujen toimivaltuuksien ja pakkokeinolain sääntelyn välisestä epäsuhdasta, sillä ehdotetut tarkastusoikeudet ovat verrattavissa pakkokeinolaissa säädettyyn poliisin oikeuteen suorittaa henkilöntarkastus tai paikanetsintä. Pakkokeinolakia laajemmat oikeudet nähtiin ongelmallisena.

Lausuntokierroksen jälkeen esitysluonnoksesta on poistettu erätarkastajien alueellista toimivaltaa koskeva ehdotus. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että erävalvontalain voimassa oleva sääntely mahdollistaa, lausuntopalauteessa esitetyt näkemykset huomioon ottaen, tyydyttävällä tavalla erätarkastajan toimenpiteet toisen kiinteistöllä tilanteissa, joilla on selvä ja välitön yhteys Metsähallituksen hallinnassa oleviin alueisiin.

Erävalvontalain 9 §:n 3 momentin ehdotettua sääntelyä on täsmennetty siten, että kalastuslakia koskevaan viittaukseen on lisätty ilmaus säännösten tai määräysten vastaisesta kalastuksesta. Samoin metsästyslakia koskevaan viittaukseen on lisätty ilmaukset säännösten tai määräysten vastaisesta metsästyksestä.

Erävalvontalain 9 §:ään lisättäväksi ehdotetun 5 momentin sääntelyä on muutettu siten, että haltuunoton kohteena voi olla vain esine. Samalla toimivaltaa on rajattu siten, että haltuunotto olisi mahdollista vain rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä.

Lisäksi erävalvontalain 13 §:ään lisättäväksi ehdotetun 3 momentin viimeisen lauseen viittausta pakkokeinolakiin on täsmennetty.

Valvontaviranomaisten tarkastusoikeutta koskevia säännösehdotuksia on muutettu siten, että henkilön kulkuneuvon tarkastaminen ei olisi mahdollista. Henkilön mukana oleviin tavaroihin kohdistettuna toimivaltuus olisi olennaisesti rajatumpi. Ehdotettu sääntely ei mahdollista sen tarkastamista, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään. Näin tarkastuksessa puututtaisiin vähemmän henkilön perustuslaissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen kuin pakkokeinolaissa tarkoitettussa henkilöntarkastuksessa. Lisäksi säädettäisiin tarkastuksen edellytyksistä.

Lisäksi esitykseen lisättiin ehdotus kalastuslain 99 §:n muuttamisesta. Ehdotuksen tarkoituksena on selventää Metsähallituksen erätarkastajan asemaa valvontaviranomaisena.

Esitys tarkastettiin oikeusministeriön laintarkastusyksikössä. Laintarkastuksen kommenttien seurauksena säädösehdotuksiin tehtiin joitain lähinnä teknisiä muutoksia.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta

2 §. Erävalvonta. Voimassa olevan pykälän 3 momentti sisältää viittauksen Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annettuun lakiin (1139/1994), joka on kumottu lailla (1048/2016). Tästä johtuen viittaus päivitettäisiin ajantasaiseksi siten muutettuna, että Euroopan unionin lainsäädännöstä tulevien vapaa-ajankalastusta koskevien säännösten noudattamisen valvonta olisi kuitenkin mahdollista.

4 a §. Erätarkastajan käskyvalta. Pykälässä säädettäisiin erätarkastajan oikeudesta antaa tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään yksittäistapauksessa jokaista velvoittavia, erävalvontatehtävän toteuttamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Säännös olisi uusi. Pykälä vastaisi sanamuodoltaan tullilain (304/2016) 41 §:n säännöstä.

Erävalvonnassa noudatettavien periaatteiden mukaan erätarkastajan tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä saamaan valvonnan kohteena oleva noudattamaan lakia. Ennen voimakeinojen käyttämistä erätarkastajan on, jos tilanne sen sallii, annettava valvontatoimenpiteen kohteelle varoitus voimakeinojen käyttämisestä, jos tämä ei muuten luovu lainvastaisesta toimenpiteestä taikka noudata erätarkastajan neuvoja, kehotuksia tai käskyjä. Voimassa olevassa laissa ei ole kuitenkaan säännöstä erätarkastajan käskyvallasta, mitä voidaan pitää merkittävänä puutteena.

Uusi pykälä kattaisi tilanteet, joissa erätarkastajalla olisi säädettyä toimivaltuutta käyttäessään tarpeen antaa henkilöille käskyjä tai kieltoja, jotta erävalvontatehtävä saataisiin suoritettua. Käytännössä erätarkastajan toimivaltuuksien käyttäminen edellyttää erilaisten täydentävien

määräysten antamista. Käskyjen ja kieltojen luonne määräytyy yksittäisen tilanteen ja erävalvontatehtävän mukaan, minkä vuoksi yksittäisten tilanteiden erittely ei ole mahdollista säännösten tasolla. Käskyjen ja kieltojen antaminen on välttämätöntä esimerkiksi rikospaikan sotkemisen ja todisteiden hävittämisen estämiseksi. Käskyjen ja kieltojen noudattamisen tehostamiseksi niiden laiminlyönti säädettäisiin rangaistavaksi.

6 §. Henkilöllisyyden selvittäminen ja oikeus kiinniottamiseen. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa.

Selkeyden vuoksi momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan kulkuneuvo on erätarkastajan antamasta merkistä pysäytettävä. Pykälän 2 momentti säilyisi ennallaan. Pysäyttämismääräyksen laiminlyönti säädettäisiin rangaistavaksi tämän esityksen mukaisesti erävalvontalain 19 a §:ssä.

9 §. Haltuunotto. Pykälän 3 momentin viittaus kumottuun kalastuslakiin (286/1982) päivitetäisiin viittaukseksi uuteen lakiin (379/2015). Momentin mukaan erätarkastajalla olisi oikeus ottaa talteen kalastuslaissa säädetyin edellytyksin ja velvoittein luvattomaan tai säännösten tai määräysten vastaiseen kalastukseen käytetty pyydys ja kalastusväline sekä pyydetty saalis. Keskeiset tähän liittyvät säännökset sisältyvät kalastuslain 109 ja 111 §:ään. Samalla metsästyslakia koskevaa sääntelyä tarkennettaisiin siten, että säännöksessä huomioitaisiin luvattoman metsästyksen lisäksi säännösten tai määräysten vastainen metsästys.

Pakkokeinolain mukaan esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa, se on rikoksella joltakulta viety, tai se tuomitaan menetetyksi. Sääntely koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (data). Asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan. Asiakirjan takavarikoiminen todisteena käytettäväksi on korvattava sen jäljentämisellä, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.

Esimerkiksi metsästysrikoksissa voidaan käyttää erilaisia teknisiä apuvälineitä, kuten koiratutkia, gps-laitteita ja riistakameroita, jotka usein sisältävät esitutkinnan kannalta olennaista tietoa, jota ilman voi olla vaikea saada näyttöä rikoksesta. Tiedot ovat helposti hävitettävissä, minkä vuoksi laitteen lyhytaikainen haltuunotto voi olla esitutkinnan turvaamisen kannalta perusteltua.

Tästä syystä pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jonka mukaan erätarkastajalla olisi rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä oikeus ottaa haltuunsa esine pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikointia tai mainitun lain 8 luvussa tarkoitettua laite-etsintää varten, jos asia ei siedä viivytystä. Haltuunottamisesta olisi viipymättä ilmoitettava pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettulle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka olisi ilman aiheutonta viivytystä päätettävä esineen palauttamisesta tai luovuttamisesta esitutkintaviranomaiselle. Erätarkastaja voisi ilmoitusta tekemättä välittömästi palauttaa esineen, jos on käynyt ilmi, että takavarikoimisen tai laite-etsinnän edellytyksiä ei kuitenkaan ilmeisesti ole. Varsinaisen päätöksen takavarikoimisesta tai laite-etsinnästä tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Erävalvontalaissa ei säädetä rikoksesta epäillyn kiinniottamisesta, mutta erätarkastaja voi toimia pakkokeinolaissa säädetyn yleisen kiinniotto-oikeuden perusteella. Pakkokeinolain 2 luvun 2 §:n mukaan jokainen saa ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Jokainen saa ottaa kiinni myös sen, joka viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava. Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisimiehelle.

12 §. Eläimen kiinniottaminen ja lopettaminen. Pykälän 1 momentin viittaus kumottuun eläinsuojelulakiin (247/1996) päivitetäisiin viittaukseksi eläinten hyvinvoinnista annettuun lakiin (693/2023).

13 §. Esitutinnan toimittaminen. Pakkokeinolain 9 luvun 1 §:ssä säädetään tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä. Pykälän mukaan rikoksen selvittämisen turvaamiseksi saadaan sulkea rakennus tai huone taikka kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide. Päätöksen tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisestä tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Erävalvontalain 13 §:n 2 momentissa säädetään erätarkastajan velvollisuudesta huolehtia esitutinnan aloittamiseksi ja turvaamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä, joihin säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen (HE 147/2005, s. 16) mukaan kuuluu myös tekopaikan ja -alueen tarvittava eristäminen. Selvyyden vuoksi asiasta on syytä säätää suoraan laissa, minkä vuoksi pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan erätarkastajalla olisi oikeus kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutinnan turvaamiseksi. Kiellosta olisi viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka olisi ilman aiheetonta viivytystä päätettävä kiellon jatkamisesta tai lopettamisesta. Muutoin noudatettaisiin, mitä pakkokeinolain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisestä.

Pakkokeinolaissa säädetystä poiketen erätarkastajalla ei olisi mahdollisuutta rakennuksen tai huoneen sulkemiseen, joten erätarkastajan suorittamat toimenpiteet eivät ulottuisi kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin.

19 a §. Niskoittelu erätarkastajaa vastaan. Lakiin lisättäisiin rangaistussäännös tahallisesta niskoittelusta erätarkastajaa vastaan. Rangaistavaksi säädettyjen tekojen seuraamuksena olisi sakkorangaistus. Muutoin säännös olisi asiallisesti yhdenmukainen suhteessa rikoslain (39/1889) 16 luvun 4, 4 a ja 4 b §:n mukaisiin säännöksiin, joissa säädetään niskoittelusta poliisia, rajavartiomiestä ja tullimiestä vastaan. Säännös sisältäisi toissijaisuuslausekkeen, jonka mukaan soveltamisen edellytyksenä olisi, ettei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Erätarkastajat toimivat lähtökohtaisesti yksin ja suorittavat valvontaa syrjäisillä alueilla, missä virka-apua ei ole välttämättä saatavissa. Ottaen huomioon erätarkastajan tehtävät ja toimivaltuudet näiden tehtävien toteuttamiseen, erätarkastajaan kohdistuvaan niskoitteluun soveltuvan rangaistussäännöksen puuttumista voidaan pitää selkeänä puutteena.

Pykälän 1 momentin 1 kohta soveltuisi tilanteisiin, joissa erätarkastajan lainmukaisen toimenpiteen kohteena oleva henkilö jättää noudattamatta erätarkastajan tehtävän suorittamiseksi toimialallaan ja toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon. Rangaistussäännös on tarpeen erätarkastajan käskyvallan tehosteeksi. Tässä esityksessä ehdotetun mukaan erätarkastajalla olisi oikeus laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

Pykälän 1 momentin 2 kohta soveltuisi tilanteisiin, joissa henkilö kieltäytyy antamasta erätarkastajalle erävalvontalain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja. Erävalvontalain säännöksen mukaan erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa.

Pykälän 1 momentin 3 kohta soveltuisi tilanteisiin, joissa henkilö jättää noudattamatta erävalvontalain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun, erätarkastajan kulkuneuvon pysäyttämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin. Tässä esityksessä ehdotetaan erävalvontalain 6 §:n 1 momenttiin lisättäväksi säännöstä, jonka mukaan kulkuneuvo on erätarkastajan antamasta merkistä pysäytettävä.

Pykälän 1 momentin 4 kohta soveltuisi tilanteisiin, joissa henkilö hälyttää aiheettomasti erätarkastajan taikka antamalla väärää tietoa vaikeuttaa erätarkastajan toimintaa.

6.2 Laki metsästyslain 89 §:n muuttamisesta

89 §. *Valvontaviranomaisen tarkastusoikeus.* Lailla (159/2011) kumotun pykälän tilalle lisättävässä uudessa pykälässä säädettäisiin metsästyslain 88 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten (poliisi, rajavartiolaitos, tulliviranomaiset ja Metsähallituksen erätarkastajat) tarkastusoikeudesta. Pykälä vastaisi rakenteeltaan kalastuslain (379/2015) 108 §:n 1 momentissa säädettyä. Merkittävänä erona kalastuslakiin verrattuna olisi se, että metsästyslaissa säädettäisiin laajemmin mahdollisuudesta henkilön mukana olevien tavaroiden, kuten esimerkiksi repun tai laukun tarkastamiseen. Tarkastusta ei kuitenkaan voisi tehdä sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään.

Tavaroiden tarkastus voitaisiin tehdä, jos olisi syytä epäillä, että metsästystä koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu. Tarkastuksen syy voisi perustua esimerkiksi tarkastettavan käytökseen tai kertomukseen taikka sivulliselta saatuun vihjeeseen.

Edellä 88 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella olisi myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa saalista säilytetään. Tarkastusta ei kuitenkaan saisi ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä säädettyyn metsästysrikokseen tai 4 §:ssä säädettyyn laittoman saaliin kätkemiseen.

6.3 Laki kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta

99 §. *Valvontaviranomaiset ja kalastuksenvalvojat.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään kootusti kalastuksenvalvontaa suorittavista viranomaisista ja kalastuksenvalvojista. Momentin 4 kohdan mukaan lain noudattamista valvovat ne Metsähallituksen virkamiehet, joiden tehtävänä on kalastusasioiden hoitaminen. Käytännössä on esiintynyt epäselvyyttä siitä, tarkoitetaanko kohdassa myös Metsähallituksen erätarkastajia. Selvyyden vuoksi kohtaa täydennettäisiin siten, että siinä mainittaisiin erikseen Metsähallituksen erätarkastajat.

108 §. *Valvontaviranomaisen ja kalastuksenvalvojan tarkastusoikeus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa säilytetään kaloja tai rapuja. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin

tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain (39/1889) 48 a luvun 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Pykälän 1 momentin sääntelyä muutettaisiin siten, että viranomaisella olisi mahdollisuus myös henkilön mukana olevien tavaroiden, kuten esimerkiksi repun tai kylmälaukun tarkastamiseen, jos olisi syytä epäillä, että kalastusta koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu. Tarkastuksen syy voisi perustua esimerkiksi tarkastettavan käytökseen tai kertomukseen taikka sivulliselta saatuun vihjeeseen. Tarkastusta ei kuitenkaan voisi tehdä sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään. Muilta osin pykälä säilyisi ennallaan.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.7.2024.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

8.1 Yleistä

Esityksen kannalta merkityksellisiä ovat perustuslain 7 §:n henkilökohtaista koskemattomuutta, 8 §:n rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta, 10 §:n yksityiselämän suojaa ja 15 §:n omaisuuden suojaa koskeva sääntely. Lisäksi esitys on merkityksellinen perustuslain 20 §:ssä säädetyn ympäristöperusoikeuden kannalta.

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Pykälän esitöiden (kts. HE 309/1993, s. 66) mukaan säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Siten säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Yksilön osuus ympäristönsuojelussa voi toteutua sekä aktiivisena tekemisellä että passiivisena pidättymisenä ympäristön vahingoittamisesta. Säännöksessä tarkoitettua luonnon monimuotoisuuden osialueita ovat muun muassa eläin- ja kasvikunnan geneettinen rikkaus sekä kaikkien uusiutumattomien luonnonvarojen tehokas suojeleminen.

Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Pykälän 2 momentin perusteluiden mukaan velvoite vaikuttaa ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (kts. HE 309/1993, s. 66).

Metsästys- ja kalastusrikoksista vain pieni osa tulee viranomaisten tietoon, sillä teoilla on harvoin silminnäkijöitä. Kiinnijäämisriski on lähes olematon. Valvontaviranomaisten toimivaltuuksiin ehdotetut muutokset, erityisesti säännökset tarkastusoikeudesta, lisäisivät kiinnijäämisriskiä merkittävästi. Sääntelyn ennaltaehkäisevä pelotevaikutus edistäisi metsästyksen ja kalastuksen lainmukaisuutta ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä, mikä turvaisi ympäristöperusoikeuden (PL 20 §) toteutumista yhteiskunnassa. Toisaalta samalla puututtaisiin henkilön yksityiselämän (PL 10 §) ja omaisuuden suojaan (PL 15 §) sekä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (PL 7 §). Näiden vaikutusten osalta esityksen valmistelussa on huomioitava perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

8.2 Henkilökohtainen koskemattomuus ja yksityiselämän suoja

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Esitysehdotuksen säännökset valvontaviranomaisen tarkastusoikeudesta ovat tässä suhteessa merkityksellisiä. Metsästyslaissa ja kalastuslaissa on lueteltu ne viranomaiset, jotka olisivat oikeutettuja käyttämään ehdotettua toimivalttaa. Lisäksi tarkastusoikeuden laajuudesta säädettäisiin laissa yksityiskohtaisesti. Sääntely täyttäisi siten perusoikeusrajoituksen täsmällisyys- tarkkarajaisuusvaatimuksen.

Ehdotettu sääntely tehostaisi erävalvontaa ja lisäisi tiettyihin luonnonvararikoksiin liittyvää kiinnijäämisriskiä merkittävästi. Sääntelyn ennaltaehkäisevä pelotevaikutus edistäisi laajemminkin metsästyksen ja kalastuksen lainmukaisuutta sekä luonnonvarojen kestäväää käyttöä, mikä turvaisi ympäristöperusoikeuden (PL 20 §) toteutumista yhteiskunnassa. Perusoikeusrajoitukselle on siten hyväksyttävät ja painavat perusteet. Sääntelyn välttämättömyyttä arvioitaessa on huomioitava metsästys- ja kalastuslainsäädännön kehityksen myötä yleistyneet saaliskiintiöt, saalisilmoitusvelvollisuudet, rauhoitukset ja muut pyyntirajoitukset, joiden valvonta on viranomaisten nykyisten toimivaltuuksien puitteissa lähes mahdotonta. Nykytilanne on ympäristöperusoikeuden (PL 20) toteutumisen kannalta ongelmallinen.

Ehdotetut muutokset poikkeavat erävalvonnan nykyisistä lähtökohdista, mutta muutokset ovat välttämättömiä. Metsästystä ja kalastusta harjoitetaan tyypillisesti maastossa ja vesillä kaukana tiestöstä, valvontaviranomaisista ja muista ihmisistä, minkä vuoksi laittomuudet tulevat harvoin viranomaisten tietoon. Metsästyksessä ja kalastuksessa saalis laitetaan tavanomaisesti reppuun, kassiin tai kylmälaukkuun. Nykytilanteessa säännösten noudattamisen valvonta edellyttää käytännössä sitä, että valvontaviranomainen osuu paikalle juuri silloin kun saalista saadaan, mikä on epätodennäköistä. Näin ollen mahdollinen tarkastus on suoritettava asiakaskontaktin yhteydessä. Tarkastuksen edellytyksenä olisi kuitenkin epäily säännösten tai määräysten rikkomisesta.

Henkilökohtaisen koskemattomuuden osalta tarkastusoikeus olisi rajattu henkilön mukana olevien tavaroiden tarkastamiseen eikä sääntely mahdollistaisi sen tarkastamista, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään. Perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuden osalta voidaan todeta, että tarkastuksessa puututtaisiin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen vähäisemmin kuin esimerkiksi pakkokeinolaissa tarkoitettussa henkilöntarkastuksessa. Perusoikeusrajoitus ei ulottuisi perusoikeuden ydinalueelle. Oikeusturvajärjestelyjen kannalta on olennaista, että tarkastuksen voisivat toimittaa vain virkamiesasemassa olevat henkilöt. Kotirauhan piiriin ulottuvista toimista säädettäisiin kuten voimassa olevassa kalastuslaissa, jonka sääntelyä perustuslakivaliokunta on arvioinut lausunnossaan PeVL 65/2010 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on usein arvioitu erilaisten tarkastusoikeuksien hyväksyttävyyttä perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojatun henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta (esim PeVL 64/2018 vp, PeVL 48/2017 vp tai PeVL 35/2013 vp).

Lausunnoissa on kuitenkin tarkasteltu ehdotuksia, joissa on ollut kyse pidemmälle menevästä puuttumisesta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, kuin mitä nyt ehdotetaan säädettyväksi. Maa- ja metsätalousministeriön tiedossa ei ole myöskään sellaista perustuslakivaliokunnan lausuntoa, jossa olisi arvioitu perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvaton henkilökohtaisen koskemattomuuden ja perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuden välistä suhdetta, minkä vuoksi olisi tarpeen saada asiasta perustuslakivaliokunnan lausunto.

8.3 Omaisuuden suoja

Esitysehdotuksen säännökset esitutkinnan turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista ovat merkityksellisiä perustuslain 15 §:ssä turvaton omaisuudensuojan kannalta. Esityksen mukaan erätarkastajalla olisi rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä oikeus ottaa haltuunsa esine takavarikointia tai laite-etsintää varten, jos asia ei siedä viivytystä. Erätarkastajalla olisi myös oikeus kieltää pääsy tietyille alueille, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutkinnan turvaamiseksi.

Esitutkinnan turvaamisen kannalta esineen haltuunotolla tai rikospaikan sotkemisen estämisellä voi olla ratkaiseva merkitys, mutta toisaalta vaikutukset omaisuudensuojaan ovat toimenpiteen lyhytaikaisuudesta johtuen varsin vähäiset. Erätarkastajan olisikin viipymättä ilmoitettava haltuunotosta tai kiellosta pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka olisi ilman aiheutonta viivytystä päätettävä haltuun otetun esineen palauttamisesta tai luovuttamisesta esitutkintaviranomaiselle taikka kiellon jatkamisesta tai lopettamisesta. Haltuunoton kohde voitaisiin palauttaa myös ilmoitusta tekemättä välittömästi, jos erätarkastaja havaitsisi toimenpiteen ilmeisen aiheettomaksi.

Haltuunotosta olisi tehtävä erävalvontalain 17 §:ssä tarkoitettu tapahtumailmoitus, jonka tarkoituksena on erityisesti toimenpiteen kohteena olevan epäillyn oikeusturvan varmistaminen.

8.4 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Erävalvontalakiin esitetään lisättäväksi rangaistussäännös, jossa säädetäisiin niskoittelusta erätarkastajaa vastaan. Tunnusmerkistö olisi asiallisesti yhdenmukainen suhteessa rikoslain 16 luvun 4 §:n mukaiseen niskoitteluun poliisimiestä vastaan, 4 a §:n mukaiseen niskoitteluun rajavartiomiestä vastaan ja 4 b §:n mukaiseen niskoitteluun tullimiestä vastaan. Rangaistusasteikko olisi kuitenkin lievempi eli seuraamuksena olisi sakkorangaistus. Tunnusmerkistö täyttäisi laillisuusperiaatteeseen sisältyvän täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen.

Erätarkastajat toimivat lähtökohtaisesti yksin ja suorittavat valvontaa syrjäisillä alueilla, missä virka-apua ei ole välttämättä saatavissa. Ottaen huomioon erätarkastajan tehtävät ja toimivaltuudet näiden tehtävien toteuttamiseen, erätarkastajaan kohdistuvaan niskoitteluun soveltuvan rangaistussäännöksen puuttumista voidaan pitää merkittävänä puutteena. Rangaistussäännökselle on siten painava yhteiskunnallinen tarve.

8.5 Säättämisyjärjestyksen arviointi

Hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 2 §:n 3 momentti sekä 6, 9 ja 12 §, sellaisena kuin niistä on 9 § osaksi laeissa 835/2011 ja 24/2023, sekä *lisätään* lakiin uusi 4 a §, 13 §:ään, sellaisena kuin se osaksi laissa 835/2011, uusi 3 momentti ja lakiin uusi 19 a § seuraavasti:

2 §

Erävalvonta

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen erävalvontaan ei kuulu kaupallista kalastusta koskevaa Euroopan unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevan unionin lainsäädännön eikä sen toimeenpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön noudattamisen valvonta.

4 a §

Erätarkastajan käskyvalta

Erätarkastajalla on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia, erävalvontatehtävän toteuttamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

6 §

Henkilöllisyyden selvittäminen ja oikeus kiinniottamiseen

Erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa. Kulkuneuvo on erätarkastajan antamasta merkistä pysäytettävä. Erätarkastajalla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilöllisyyden selvittämiseksi tarpeellisia tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon. Oikeus kiinniottamiseen on myös silloin, kun kiinniottaminen on välttämätöntä erävalvontaa koskevien säännösten vakavan rikkomisen jatkamisen estämiseksi ja kiinniottaminen on tekoon nähden oikeasuhteinen pakkokeino.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu tai kun vaaraa säännösten rikkomisesta ei enää ole. Hänet on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta tai luovutettava ilman aiheetonta viivytystä poliisille.

9 §

Haltuunotto

Erätarkastajalla on 7 §:ssä tarkoitetussa turvallisuustarkastuksessa oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet sekä muut vaaralliset esineet ja aineet. Omaisuus on palautettava haltijalle tarkastuksen jälkeen, jollei hänen voida perustellusti epäillä päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle taikka jollei luovuttamiselle ole muuta laissa säädettyä estettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus, jota ei voida palauttaa haltijalle, on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua sen pois ottamisesta, luovutettava poliisille poliisilaissa (872/2011) tai, jos kysymys on ampuma-aseista tai ampumatarvikkeista, ampuma-aselaissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

Erätarkastajalla on kalastuslain (379/2015) mukaisesti oikeus ottaa talteen kalastuksessa käytetty pyydys ja kalastusväline sekä saalis, jos kalastusta on harjoitettu luvottomasti tai säännösten tai määräysten vastaisesti. Erätarkastajalla on metsästyslain (615/1993) mukaisesti oikeus ottaa talteen tai tehdä toimintakelvottomaksi luvattomaan tai säännösten tai määräysten vastaiseen metsästykseseen käytetty pyyntiväline. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa talteen luvottomasti tai säännösten tai määräysten vastaisesti metsästetty riistaeläin, joka metsästyslain mukaan tuomitaan valtiolle menetetyksi.

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai 5 a §:ssä tarkoitetun törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka luonnonsuojelulain (9/2023) 131 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 133 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekoväline on luovutettava poliisille ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Erätarkastaja saa rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä ottaa haltuunsa esineen pakkokeinolain (806/2011) 7 luvussa tarkoitettua takavarikointia tai 8 luvussa tarkoitettua laite-etsintää varten, jos asia ei siedä viivytystä. Haltuunottamisesta on viipymättä ilmoitettava mainitun lain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetulle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on ilman aiheutonta viivytystä päätettävä esineen palauttamisesta tai luovuttamisesta esitutkintaviranomaiselle. Erätarkastaja voi ilmoitusta tekemättä välittömästi palauttaa haltuunottamisen kohteen, jos on käynyt ilmi, että takavarikoimisen tai laite-etsinnän edellytyksiä ei kuitenkaan ilmeisesti ole.

12 §

Eläimen kiinniottaminen ja lopettaminen

Erätarkastajan oikeuteen ottaa kiinni ja tarvittaessa lopettaa eläin sovelletaan, mitä eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa (693/2023), luonnonsuojelulaissa ja metsästyslaissa eläimen kiinniottamis- ja lopettamisoikeudesta säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamista varten erätarkastajalla on oikeus kantaa tehtävään soveltuvaa ampuma-asetta.

13 §

Esitutkinnan toimittaminen

Erätarkastajalla on oikeus kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutkinnan turvaamiseksi. Kiellosta on viipymättä ilmoitettava pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetulle

pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on ilman aiheetonta viivytystä päätettävä kiellon jatkamisesta tai lopettamisesta. Muutoin noudatetaan, mitä mainitun lain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisestä.

19 a §

Niskoittelu erätarkastajaa vastaan

Joka tahallaan

1) jättää noudattamatta erätarkastajan tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta erätarkastajalle 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun, erätarkastajan kulkuneuvon pysäyttämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai

4) hälyttää aiheettomasti erätarkastajan taikka antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa erätarkastajan toimintaa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *niskoittelusta erätarkastajaa vastaan* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

metsästyslain 89 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään metsästyslakiin (615/1993) siitä lailla 159/2011 kumotun 89 §:n tilalle uusi 89 § seuraavasti:

89 §

Valvontaviranomaisen tarkastusoikeus

Jos on syytä epäillä, että metsästystä koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu, edellä 88 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että henkilön mukana olevissa tavaroissa oleva saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Edellä 88 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa saalista säilytetään. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain 48 a luvun 1 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 99 §:n 1 momentin 4 kohta ja 108 §:n 1 momentti seuraavasti:

99 §

Valvontaviranomaiset ja kalastuksenvalvojat

Tämän lain noudattamista valvovat:

4) Metsähallituksen erätarkastajat ja ne Metsähallituksen virkamiehet, joiden tehtävänä on kalastusasioiden hoitaminen;

108 §

Valvontaviranomaisen ja kalastuksenvalvojan tarkastusoikeus

Edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Jos on syytä epäillä, että kalastusta koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu, edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa, että henkilön mukana olevissa tavaroissa oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Lisäksi edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa säilytetään kaloja tai rapuja. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain (39/1889) 48 a luvun 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 18.4.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah

1.

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 2 §:n 3 momentti sekä 6, 9 ja 12 §, sellaisena kuin niistä on 9 § osaksi laeissa 835/2011 ja 24/2023, sekä
lisätään lakiin uusi 4 a §, 13 §:ään, sellaisena kuin se osaksi laissa 835/2011, uusi 3 momentti ja lakiin uusi 19 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Erävalvonta

Erävalvonta

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen erävalvontaan ei kuulu Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain (1139/1994) ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonta.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen erävalvontaan ei kuulu *kaupallista kalastusta koskevaa Euroopan unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevan unionin lainsäädännön eikä sen toimeenpanemiseksi annetun kansallisen lainsäädännön noudattamisen valvonta.*

4 a §

Erätarkastajan käskyvalta

Erätarkastajalla on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia, erävalvontatehtävän toteuttamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

6 §

6 §

Henkilöllisyyden selvittäminen ja oikeus kiinniottamiseen

Henkilöllisyyden selvittäminen ja oikeus kiinniottamiseen

Erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada

Erätarkastajalla on erävalvontaan kuuluvassa yksittäisessä tehtävässä oikeus pysäyttää henkilö ja kulkuneuvo sekä saada

tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa. Erätarkastajalla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilöllisyyden selvittämiseksi tarpeellisia tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon. Oikeus kiinniottamiseen on myös silloin, kun kiinniottaminen on välttämätöntä erävalvontaa koskevien säännösten vakavan rikkomisen jatkamisen estämiseksi ja kiinniottaminen on tekoon nähden oikeasuhteinen pakkokeino.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu tai kun vaaraa säännösten rikkomisesta ei enää ole. Hänet on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta tai luovutettava ilman aiheutonta viivytystä poliisille.

9 §

Haltuunotto

Erätarkastajalla on 7 §:ssä tarkoitetussa turvallisuustarkastuksessa oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet sekä muut vaaralliset esineet ja aineet. Omaisuus on palautettava haltijalle tarkastuksen jälkeen, jollei hänen voida perustellusti epäillä päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle taikka jollei luovuttamiselle ole muuta laissa säädettyä estettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus, jota ei voida palauttaa haltijalle, on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua sen pois ottamisesta, luovutettava poliisille poliisilaissa (872/2011) tai, jos kysymys on ampuma-aseista tai ampumatarvikkeista, ampuma-aselaissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

tieto henkilön ja kulkuneuvossa olevien henkilöiden nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta nämä ovat tavoitettavissa. *Kulkuneuvo on erätarkastajan antamasta merkistä pysäytettävä.* Erätarkastajalla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilöllisyyden selvittämiseksi tarpeellisia tietoja tai antaa todennäköisesti virheellisen tiedon. Oikeus kiinniottamiseen on myös silloin, kun kiinniottaminen on välttämätöntä erävalvontaa koskevien säännösten vakavan rikkomisen jatkamisen estämiseksi ja kiinniottaminen on tekoon nähden oikeasuhteinen pakkokeino.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu tai kun vaaraa säännösten rikkomisesta ei enää ole. Hänet on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta tai luovutettava ilman aiheutonta viivytystä poliisille.

9 §

Haltuunotto

Erätarkastajalla on 7 §:ssä tarkoitetussa turvallisuustarkastuksessa oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet sekä muut vaaralliset esineet ja aineet. Omaisuus on palautettava haltijalle tarkastuksen jälkeen, jollei hänen voida perustellusti epäillä päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle taikka jollei luovuttamiselle ole muuta laissa säädettyä estettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus, jota ei voida palauttaa haltijalle, on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua sen pois ottamisesta, luovutettava poliisille poliisilaissa (872/2011) tai, jos kysymys on ampuma-aseista tai ampumatarvikkeista, ampuma-aselaissa säädettyjä toimenpiteitä varten.

Erätarkastajalla on kalastuslain (286/1982) mukaisesti oikeus ottaa talteen luvattomassa kalastuksessa käytetty pyydys ja vene tai muu kulkuväline, josta pyyntiä on harjoitettu, sekä luvattomasti pyydetty saalis taikka ryhtyä niiden osalta muihin kalastuslaissa säädettyihin toimenpiteisiin. Erätarkastajalla on metsästyslain (615/1993) mukaisesti oikeus ottaa talteen tai tehdä toimintakelvottomaksi luvattomaan metsästyksen käytetty pyyntiväline. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa talteen luvattomasti metsästetty riistaeläin, joka metsästyslain mukaan tuomitaan valtiolle menetetyksi.

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun luonnonsuojelulain (9/2023) 130 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka 131 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 133 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekoväline on luovutettava poliisille ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Erätarkastajalla on kalastuslain (379/2015) mukaisesti oikeus ottaa talteen *kalastuksessa käytetty pyydys ja kalastusväline sekä saalis, jos kalastusta on harjoitettu luvattomasti tai säännösten tai määräysten vastaisesti*. Erätarkastajalla on metsästyslain (615/1993) mukaisesti oikeus ottaa talteen tai tehdä toimintakelvottomaksi *luvattomaan tai säännösten tai määräysten vastaiseen metsästyksen* käytetty pyyntiväline. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa talteen luvattomasti *tai säännösten tai määräysten vastaisesti* metsästetty riistaeläin, joka metsästyslain mukaan tuomitaan valtiolle menetetyksi.

Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai 5 a §:ssä tarkoitetun törkeän luonnonsuojelurikoksen taikka luonnonsuojelulain (9/2023) 131 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline mainitun lain 133 §:n mukaisesti. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekoväline on luovutettava poliisille ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta.

Erätarkastaja saa rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä ottaa haltuunsa esineen pakkokeinolain (806/2011) 7 luvussa tarkoitettua takavarikointia tai 8 luvussa tarkoitettua laite-etsintää varten, jos asia ei siedä viivytystä. Haltuunottamisesta on viipymättä ilmoitettava mainitun lain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetulle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on ilman aiheetonta viivytystä päätettävä esineen palauttamisesta tai luovuttamisesta esitutkintaviranomaiselle. Erätarkastaja voi ilmoitusta tekemättä välittömästi palauttaa haltuunottamisen kohteen, jos on käynyt ilmi, että takavarikoimisen tai laite-etsinnän edellytyksiä ei kuitenkaan ilmeisesti ole.

12 §

Eläimen kiinniottaminen ja lopettaminen

Erätarkastajan oikeudesta ottaa kiinni ja tarvittaessa lopettaa eläin on voimassa, mitä eläinsuojelulaissa (247/1996), luonnonsuojelulaissa ja metsästyslaissa eläimen kiinniottamis- ja lopettamisoikeudesta säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamista varten erätarkastajalla on oikeus kantaa tehtävään soveltuvaa ampuma-asetta.

13 §

Esitutkinnan toimittaminen

12 §

Eläimen kiinniottaminen ja lopettaminen

Erätarkastajan oikeuteen ottaa kiinni ja tarvittaessa lopettaa eläin sovelletaan, mitä eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa (693/2023), luonnonsuojelulaissa ja metsästyslaissa eläimen kiinniottamis- ja lopettamisoikeudesta säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamista varten erätarkastajalla on oikeus kantaa tehtävään soveltuvaa ampuma-asetta.

13 §

Esitutkinnan toimittaminen

Erätarkastajalla on oikeus kieltää pääsy tietyille alueille, pääsy tietyin tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide, jos se on tarpeen esitutkinnan turvaamiseksi. Kiellosta on viipymättä ilmoitettava pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettulle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on ilman aiheetonta viivytystä päätettävä kiellon jatkamisesta tai lopettamisesta. Muutoin noudatetaan, mitä mainitun lain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisestä.

19 a §

Niskoittelu erätarkastajaa vastaan

Joka tahallaan

1) jättää noudattamatta erätarkastajan tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta erätarkastajalle 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua, erätarkastajan kulkuneuvon pysäyttämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) hälyttää aiheettomasti erätarkastajan
taikka antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa
erätarkastajan toimintaa,
on tuomittava, jollei teosta muualla laissa
säädetä ankarampaa rangaistusta,
niskoittelusta erätarkastajaa vastaan
sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

metsästyslain 89 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään metsästyslakiin (615/1993) siitä lailla 159/2011 kumotun 89 §:n tilalle uusi 89 §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

89 §

Valvontaviranomaisen tarkastusoikeus

Jos on syytä epäillä, että metsästystä koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu, edellä 88 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että henkilön mukana olevissa tavaroissa oleva saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Edellä 88 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa saalista säilytetään. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain 48 a luvun 1 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

kalastuslain 99 ja 108 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 99 §:n 1 momentin 4 kohta ja 108 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

99 §

99 §

Valvontaviranomaiset ja kalastuksenvälvojat

Valvontaviranomaiset ja kalastuksenvälvojat

Tämän lain noudattamista valvovat:

Tämän lain noudattamista valvovat:

4) ne Metsähallituksen virkamiehet, joiden tehtävänä on kalastusasioiden hoitaminen;

4) *Metsähallituksen erätarkastajat ja* ne Metsähallituksen virkamiehet, joiden tehtävänä on kalastusasioiden hoitaminen;

108 §

108 §

Valvontaviranomaisen ja kalastuksenvälvojan tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisen ja kalastuksenvälvojan tarkastusoikeus

Edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa säilytetään kaloja tai rapuja. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain (39/1889) 48 a luvun 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa, että vedessä, kalastukseen käytettävässä kulkuneuvossa tai rannalla oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia. *Jos on syytä epäillä, että kalastusta koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu, edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on myös oikeus tarkastaa, että henkilön mukana olevissa tavaroissa oleva kalastusväline, pyydys ja saalis ovat säännösten ja määräysten mukaisia.* Lisäksi edellä 99 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella on oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa säilytetään kaloja tai rapuja. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(39/1889) 48 a luvun 2 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
